

31.3.2022

Kansallinen demokraatiohjelma 2025

Valmistelu- ja koordinoitutyöryhmän kokous 2/2022

Aika 10.3.2022 klo 9-11

Paikka Teams

Työryhmän jäsenet (varajäsenet suluissa)

- (x) Pekka Timonen, oikeusministeriö (pj.)
- (x) Niklas Wilhelmsson, oikeusministeriö (vpj.)
- (x) Ira Alanko (~~Markku Mölläri~~), valtiovarainministeriö
- () ~~Harri Martikainen (Hanna Holinko)~~, sisäministeriö
- (x) Pekka Alhojärvi, maa- ja metsätalousministeriö
- (x) Ilkka Ojala (~~Katariina Kuhanen~~), puolustusministeriö
- (x) Anju Asunta (Petteri Katajisto), ympäristöministeriö
- () ~~Mikael Åkermarck (Maria Miró)~~ liikenne- ja viestintäministeriö
- (x) Rauno Merisaari (Lotta Valtonen), ulkoministeriö
- (x) Marja N. Pulkkinen (Anna Mikander), opetus- ja kulttuuriministeriö
- (x) Petra Packalén (~~Jouni Varanka~~), valtioneuvoston kanslia
- () ~~Henna Leppämäki (Jaska Siikavirta)~~, sosiaali- ja terveysministeriö
- (x) Varpu Taarna (~~Anna Bruun~~), työ- ja elinkeinoministeriö
- (x) Maria Wakeham-Hartonen, oikeusministeriö

Sihteerit

- (x) Liisa Männistö, oikeusministeriö
- (x) Nina Suorsa, oikeusministeriö

Kutsutut asiantuntijat

- () ~~Sami Demirbas~~, oikeusministeriö
- (x) Anu Gretschel, Nuorisotutkimusseura
- (x) Anna Groth, oikeusministeriö
- () ~~Heini Huotarinen~~, oikeusministeriö
- () ~~Arto Jääskeläinen~~, oikeusministeriö
- (x) Peter Kariuki, oikeusministeriö
- (x) Alekski Kirjonen, oikeusministeriö
- (x) Tiina Kärkkäinen, Opetushallitus
- () ~~Sini Lahdenperä~~, oikeusministeriö
- (x) Laura Nurminen, oikeusministeriö
- (x) Eeva-Riitta Pirhonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- (x) Elina Siljamäki, oikeusministeriö

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Faksi	S-posti, internet
Postadress	Besöksadress	Telefon	Fax	E-post, internet
Oikeusministeriö	Eteläesplanadi 10	0295 16001	09 160 67730	oikeusministerio@om.fi
PL 25	00130 Helsinki	Internat.	Internat.	www.oikeusministerio.fi
FI-00023 Valtioneuvosto	Finland	+358 295 16001	+358 9 160 67730	www.justitieministeriet.fi
Finland				

Asialista

1 **Kokouksen avaus ja läsnäolijoiden toteaminen**

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 9.02. Todettiin läsnäolijat.

2 **Esityslistan hyväksyminen**

Hyväksyttiin muutoksitta.

3 **Ohjausryhmän kokoonpanomuutosten toteaminen (liite 3.1)**

Todettiin seuraavat muutokset työryhmän kokoonpanossa:
valtiovarainministeriöstä Johanna Nurmen tilalle Ira Alanko työryhmän varsinaiseksi jäseneksi. Ulkoministeriöstä Johanna Jokinen-Gavidian tilalle Lotta Valtonen työryhmän varajäseneksi.

4 **Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen (liite 4.1)**

Hyväksyttiin muutoksitta.

5 **Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus osana demokratiaohjelmaa**

- Keskeiset havainnot ja strategiset kehittämistarpeet OKM:n näkökulmasta

Ylijohtaja **Eeva-Riitta Pirhonen** opetus- ja kulttuuriministeriöstä esitteli toimenpiteitä demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen edistämistä koskevien hallitusohjelmakirjausten toteuttamiseksi. Toimeenpanon tueksi asetettiin ohjausryhmä, jonka tehtävänä on tukea koulujen ja oppilaitosten demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta, oppilaiden osallistumista ja opetushenkilöstön valmiuksien lisäämistä sekä tehdä konkreettisia esityksiä toimenpiteiksi. Ohjausryhmän toimeksiantona on mm. toteutettu demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyvien käytäntöjen koonti ja käynnistetään pilottihankekokonaisuus, jonka tavoitteena on mm. vahvistaa koulujen ja lähiyhteisöjen välistä vuorovaikutusta. Pirhosen mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuuskatsauksessa demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen teemat linkittyvät sosiaalisesti kestävän kehityksen tematiikkaan (osallistuminen, kiinnittyminen, luottamus).

- Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen pilottihankkeet 2022-2023

Erityisasiantuntija **Tiina Kärkkäinen** Opetushallituksesta esitteli demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kehittämisen ohjausryhmän puitteissa käynnistetyn pilottihankekokonaisuuden tavoitteet ja kertoi toimeenpanon tilanteesta. Pilottihankkeiden valtionapuhakua valmistellaan parhaillaan, tavoitteena on saada haku auki maaliskuun aikana. Piloteissa

voidaan kehittää eteenpäin koulussa jo hyviksi havaittuja malleja tai kehittää kokonaan uusia toimintatapoja POPS:n tavoitteiden mukaisesti. Piloteissa kehitettyjen käytänteiden tarkoituksena on jäädä osaksi koulujen vakiintunutta toimintaa. Rahoitettavilta pilottihankkeilta edellytetään malleja, toimintatapoja ja ratkaisuja, jotka ovat sekä levitettävissä että hyödyksi muille opetuksen järjestäjille. Hankkeeseen valitaan arviolta 6-8 peruskoulua ja mukaan kutsutaan yhteistyötahoja kuten opettajakoulutuslaitokset. Pilotit toteutetaan lukuvuonna 2022-2023 ja loppuraportti laaditaan 30.9.2023 mennessä.

- VNTEAS: Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus, osallistumisoikeudet ja yhdenvertaisuus kasvatuksen ja opetuksen kentällä

Erikoistutkija **Anu Gretschel** Nuorisotutkimusseurasta esitteli kolmen ministeriön (OM, OKM, STM) yhteistyönä valmistellun ja helmikuussa 2022 käynnistyneen VNTEAS-hankkeen tavoitteet ja toteutussuunnitelman sekä kertoi vuonna 2021 demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kehittämisen ohjausryhmän toimeksiantona toteutetusta hyvien käytäntöjen koonnista. Tutkimusraportti valmistuu keväällä 2023. Tutkimushankkeen tehtävänä on:

- Varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmien perusteissa mainittujen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen osaamistavoitteiden kokoaminen, mitattavaksi kiteyttäminen
- Varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmien perusteissa mainittujen, lasten/oppilaiden ja oppilaitosten arjen osalta tarkasteltavien, osallisuuteen ja osallistumisoikeuksien toteutumiseen liittyvien kriteerien kokoaminen, mitattavaksi kiteyttäminen, arviointimallin luominen ja testaus
- (Osaamis)tavoitteiden, osallisuuden ja osallistumisoikeuksien yhdenvertaisen toteutumisen tarkastelu yhdenvertaisuuslain (1325/2014) pohjalta, mitattavaksi kiteyttäminen

Nuorisotutkimusseura yhteistyössä Suomen nuorisovaltuustojärjestö Allianssin ja osaamiskeskustoimija Koordinaatin kanssa kokosi vuonna 2021 yli 30 esimerkkiä siitä, miten demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus toteutuu opetuksen ja kasvatuksen kentällä varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Kooste julkaistaan Opetushallituksen verkkosivuilla ja sitä on tarkoitus hyödyntää syksyllä 2022 käynnistyvien pilottihankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa.

Keskustelussa todettiin, että koulujen kautta on mahdollisuus tavoittaa kaikki nuoret. Tulisi varmistaa, että koulussa saadut opit demokratiasta ja ihmisoikeuksista säilyisivät nuorten aikuistuesssa. Opetussuunnitelmien perusteita on viime vuosina uudistettu demokratia- ja ihmisoikeusteemojen osalta. VNTEAS-hankkeen myötä on mielenkiintoista nähdä, miten

uudistukset ovat vaikuttaneet käytännössä. Aiemmin on tullut esiin, että esim. teemaa koskeville opetusmateriaaleille on suuri tarve. Opettajien täydennyskoulutusta sekä tämän että muiden laajojen teemojen osalta tulisi kehittää siten, että koulutus tavoittaa opettajia laajalti yksittäisten opettajien sijaan.

Tuotiin esiin, että kyseessä on kansainvälisestäkin tärkeä aihe. Esim. IDEA:n (*Institute for Democracy and Electoral Assistance*) tuoreessa raportissa yksi pääsuosituksesta koskee demokratiakasvatusta. Demokratiakasvatus on myös yksi kehitysyhteistyön painopisteistä.

Pidettiin tärkeänä, että lapset ja nuoret ovat mukana pilottihankkeiden valmisteluvaiheessa ja todettiin, että demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen ohjausryhmässä ovat edustettuina mm. opiskelija- ja nuorisjärjestöt. Lisäksi nostettiin esiin, että käyttäytymistieteellinen lähestymistapa voisi tämän teeman kannalta olla hyödyllinen.

6 Demokratiohjelman vaikuttavuuden arviointi

- Tiedolla johtaminen – demokratiatilastot vaikuttavuuden arvioinnin tukena

Johtava asiantuntija **Aleksi Kirjonen** oikeusministeriöstä kävi läpi yleisiä periaatteita ja reunaehtoja politiikkatoimien vaikuttavuuden arvioimiseksi. Vaikuttavuusarviointia suunniteltaessa tulisi pohtia esim., onko vaikuttavuuden todentamiseksi mahdollista hyödyntää tapaus-verrokkiasetelmia (maavertailut, alaryhmävertailut, satunnaistaminen) ja millaisia toimenpidemittareita arvioinnin tueksi on käytettävissä.

- Demokratiohjelman arviointi osana loppuraportin valmistelua

Erityisasiantuntija **Liisa Männistö** oikeusministeriöstä esitteli sihteeristön ehdotuksen demokratiohjelman vaikuttavuusarviointityön jatkamiseksi. Tarkoitus on kartoittaa demokratiohjelman teemoihin liittyvät keskeiset tilastot ja muut tietolähteet, joita voidaan hyödyntää vaikuttavuuden arvioinnissa. Demokratiohjelman loppuraportissa arvioitaisiin demokratiohjelman vaikuttavuutta toimenpide-/hankekohtaisesti sekä tarkasteltaisiin muutamia yleisiä demokratiaindikaattoreita ja niiden kehitystä hallituskauden aikana. Lisäksi esiteltäisiin tarkemmin muutama toimenpide, joiden vaikuttavuutta on tutkittu.

Päätettiin edetä sihteeristön esittämällä tavalla. Todettiin, että vaikka demokratiohjelman toimenpiteiden vaikuttavuuden arvioiminen on niiden luonteesta johtuen haasteellista, on pyrittävä löytämään joitain laadullisia vaikuttavuusmittareita.

7 **Demokratian edistämistä koskevan valtioneuvoston periaatepäätöksen valmistelu**

Yksikön päällikkö **Niklas Wilhelmsson** oikeusministeriöstä esitteli sihteeristön ehdotuksen valtioneuvoston periaatepäätöksen valmistelemisen jatkamiseksi. Periaatepäätöksessä on tarkoitus linjata tulevaisuuteen tähtäävistä, hallituskaudet ylittävistä toimenpiteistä demokratian ja osallisuuden kehittämiseksi. Linjaukset pohjautuvat demokratiaohjelman havaintoihin ja kokemuksiin, ja ohjelman väliraportti toimii periaatepäätöksen valmistelun pohjana. Periaatepäätöksen sisällöt on tarkoitus sovittaa yhteen ministeriöiden tulevaisuuskatsausten kanssa. Periaatepäätös on tarkoitus valmistella avoimesti ja vuorovaikutteisesti. Kirjoitustyö ja kuulemiset on tarkoitus saattaa loppuun kevään aikana. Lausuntokierros järjestettäisiin kesä-elokuussa ja lausuntoyhteenveto ja muokkaukset tehtäisiin syyskuun aikana. Ministerityöryhmän ja valtioneuvoston käsittelyyn periaatepäätös vietäisiin lokakuussa 2022.

Päätettiin jatkaa periaatepäätöksen valmistelua sihteeristön esityksen mukaisesti.

8 **Muut asiat**

Ei muita asioita.

9 **Seuraava kokous**

- 12.5.2022 klo 9-11 (teemat: periaatepäätöksen valmistelu, ikäihmisten yhteiskunnallinen osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet)

10 **Kokouksen päättäminen**

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 10.46.

JAKELU

Työryhmän puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, jäsenet ja varajäsenet, kutsutut asiantuntijat

TIEDOKSI

Hankeikkuna